

D'ACTUALITAT

ERUDITS D'AQUÍ

Què han estat aquestes trobades d'escriptors, organitzades d'antuvi pel Consell cultural de les Valls d'Àneu, en el decurs dels darrers set anys? Ben mirat, una resposta col·lectiva més o menys deliberada de l'atzarós sistema de premis literaris que hem vist com a pobre i poc estimulant, que, en definitiva, no ens satisfia. També, en primera instància, un intent (*reeixit*, vist en perspectiva) de dotar de cultura literària (i doncs, de mitificació) a un territori àgraf i ultraperifèric com eren les valls d'Àneu a les primeries dels anys noranta. Després una forma d'*àgape i amistat*: davant d'una taula parada –la gastronomia és essencial– la literatura deixava de ser competència i esdevenia una forma amable de cultura, de confiança. En definitiva, vist de lluny, les trobades són una resposta cultural original des d'una altra banda a l'estil de fer cultura literària capitallesa –tant a Lleida com a Barcelona– per tal de donar a conèixer un territori i un paisatge.

Literàriament, les trobades es concreten en un volum col·lectiu que aplega tots els escriptors convidats en la trobada de l'any anterior. El sis vo-

A les valls d'Àneu i al Pirineu

ANDREU LONCÀ

Isidor Cònsul

Maria Mercè Marçal

lums publicats són: *Crestes i crestons* (El Médol, 1995), miscel·lani; *Herba de prat* (Pagès, 1996), de poesia; *La Vall de Nabius* (Bromera, 1997), de relats per a joves; *Brufera d'estiu*, (Pagès, 1997), obres de teatre breus; *Cua de bou* (Proa, 1998), que era una síntesi de totes les trobades, i *Te de roca*, (Proa, 1999), que pren el camí de la narració.

Remarcaria que l'experi-

ència de la trobada no ha estat superficial en la majoria d'escriptors convidats atès que alguns d'ells han incorporat els relats o les poesies a les obres publicades regularment. Recordo els casos de Maria Mercè Marçal, que recull un bell poema sobre el castell de València d'Àneu en *Raó del cos* (2000); el de Marc Granell, que publica el seu poema d'amor llegit a Esterri en *Versos per a Anna* (1998),

el de Valentí Puig, que antologa el seu relat dit *Interès de l'adulteri a Maniobres privades* (1999). Però a la vora d'aquest fet, n'hi ha un altre de nou: certs escriptors que no havien publicat certs gèneres, s'hi han atrevit: hem pogut llegir versos de Xavier Macià, relats de Ferran Rella, d'Àlex Broch i d'Isidor Cònsul, de Ramon Sistac i Ponç Pons. ¿Quants dels escriptors convidats mai no havien publicat ben poc abans de ser en aquest volum col·lectiu, i, a més, publiquen a la vora dels grans? Els podeu resseguir als volums i veureu que, en general, no desentonen. Aquesta és una altra de les gràcies de la proposta que té la seva bellesa i rutlla amb els mecanismes bastant ben greixats.

Amb quina finalitat? En fer literatura sobre les persones i els llocs, des de la humanitat més nuclear, des de l'humor irònic i l'amistat més franca possible.

Prim Bertran, de Bellcaire d'Urgell

JOAQUIM COLL

Som davant d'un investigador que ha tingut la sort, per a ell i per a tots, de poder dedicar-se a la recerca històrica des de l'àmbit universitari. Això li ha permès transcendir l'estricta erudició local, en aquest cas l'estudi de les terres de Lleida a l'època medieval, i endinsar-se en la dinàmica general de la història de Catalunya i la Corona d'Aragó. Prim Bertran i Roigé va néixer a Bellcaire d'Urgell (Noguera) el 1948, en el si d'una família humil però que, tanmateix, li va facilitar l'accés a certes lectures, com ara les diverses històries de Balaguer dels pares Pou i Sanahuja. Un cop enllestit el batxillerat a la capital de la Noguera, se'n va anar a Lleida a estudiar magisteri. L'ambient cultural d'aquells anys seixanta estava fortament castellanitzat i fou gràcies a les classes que paral·lelament i sovint d'amagat impartien persones com ara Josep Lladonosa i Josep Vallverdú que Bertran va començar a descobrir la història del país i la seva cultura. Acabat el magisteri el 1968 va començar la llicenciatura de geografia i història a Barcelona i va especialitzar-se en medieval, sent deixeble dels professors Manuel Riu i Emilio Sáez. El 1981 va doctorar-se per la Universitat de Bolonya i des del 1985 és professor titular de la Universitat de Barcelona.

ELS TRES EIXOS D'INVESTIGACIÓ

La seva tasca investigadora té tres eixos principals: l'estudi de l'orde militar de Sant Joan de Jerusalem (segles XII-XIV), la fiscalitat reial i eclesiàstica (segles XIV-XV) i l'alimentació a la Catalunya medieval. Paral·lelament ha participat en la realització d'excavacions arqueològiques en zones d'hàbit medievals al Berguedà, el Pallars Jussà, la Noguera i el Ripollès. El seu primer llibre fou el dedicat a l'estudi *El Santuari de Santa Maria de Salgar* (Institut d'Estudis Ilerdencs, 1973), al qual el seguí *Sant Miquel de Cellers i els canonges regulars de sant Agustí* (IEI, 1975). Més tard va aplegar en un volum *Notícies històriques del Palau d'Anglesola (segles XII-XVII)* (IEI, 1981), seguit de l'obra *El monestir de Santa Maria de les Franqueses. Notes per a la seva història* (IEI, 1982). Aquest mateix any va publicar un perfil històric de la seva població natal, *Bellcaire d'Urgell* (Lleida, Generalitat de Catalunya), homenatge a la seva vila i a la seva gent que va arrodonir amb la reedició i el pròleg del llibre *Cròniques de Bellcaire d'Urgell (1912-1919)*, aparegudes a la revista *El Pla d'Urgell* i escrites pel mestre Jaume Arqué i Clapés, un deixeble contemporani de Flos i Calcat que amb el seu magisteri exercí una gran influència cultural en la generació local de Bellcaire d'abans de la guerra. Altres recerques centrades en les terres de Ponent i publicades en revistes especialitzades són: *El menjador de l'Almoina de la catedral de Lleida. Notes sobre l'alimentació dels pobres lleidatans al 1338*, *El capbreu-llevador de la comanda de Susterris (1378)*, *La Collecta del coronatge i maridatge al bisbat d'Urgell (1522)* i *Ermengol d'Urgell. L'obra d'un bisbe del segle XI*. En col·laboració amb altres investigadors, Bertran ha participat en l'elaboració de diferents atles i diccionaris d'història medieval, i en aquests moments té en curs d'edició dues obres, la primera dedicada a l'Islam i una altra fruit d'una recerca més prolongada sobre l'important orde de l'Hospital a Catalunya.

ARA COM ARA

Escultures sonores de J.M. Berenguer

CARLES HAC MOR

A Metrònom, en el marc de la Setmana Internacional de Musica Experimental –un esdeveniment cabdal que cada any ens ofereix l'oportunitat de conèixer noves maneres de fer música–, el compositor Josep Manuel Berenguer hi va instal·lar unes interessantíssimes escultures, les quals van desorientar uns quants espectadors d'art i melòmans més o menys convencionals.

I val a dir que l'últim que vol Berenguer –si és que alguna cosa definida pretén amb les seves escultures– és destarotar algú. Quan hom es descol·loca és que estava mal col·locat, i si se sent provocat és que nota com

trontollen els fonaments de la seva barraqueta.

La senzillesa extrema i la manca absoluta d'espectacularitat és el resultat del treball complex que ha fet Josep Manuel Berenguer per donar forma, so i llum a les seves escultures, que espereu veure en altres llocs.

Descriure-les és impossible. Podríem dir que, visualment i acústicament, susciten addicció. Són postmaquinetes o protoneoèssers autosuficients que tanmateix diríeu que es volen aparellar, i no pas amb l'espectador i oïdor, sinó amb ultramaquinetes o hipoèssers encara no inventats.

I tal vegada per això les sensacions que sembla que aquests enginys o quasivir-

tualitats desitjants reclamen als humans són insòlites i fins i tot perilloses, i d'aquí deuen venir la perplexitat i les prevencions dels desorientats.

SENSE ESTETICISME

Podríem enraonar d'una estètica, la d'aquestes escultures, que no ha tingut en compte, per a res, cap mena d'estètica ni d'esteticisme o delectació en una estètica. Si l'anestèsica pogués existir es materialitzaria en els hipoèssers anhelats libidinosament pels artefactes exposats.

Aquests són configurats per uns diguem-ne administradors, de cadascun dels quals emana una energia, la qual origina unes pulsacions que

modifiquen les dels altres elements. Totes les peces extreuen energia de les altres.

I el comportament de tot plegat i de cada component és imprevisible i inevitablement caòtic. I el desordre en el moviment i en el so no hi va gens renyit amb la subtillesa d'un joc de compensació i descompensació, que ni ens compensa ni ens descompensa, que simplement ens atreu, que potser ens vol extreure energia.

Així, el nostre desig és captat per les escultures, que fan com si nosaltres no fóssim seduïbles, la qual cosa acreix el nostre desfici. A l'últim, ja fora de les sales de l'exposició, en el record, aquelles postmaquinetes acaben inventant els hipoèssers amb els quals volen fornir i que no són sinó les nostres pulsions vers l'inconegut que sorgeix de l'ínfim i absurdament enigmàtic. I aleshores ens adonem que no invoquen cap sensació: ens xuclen i prou. I aquesta és la seva grandesa. Tant de bo es vagin reproduint!